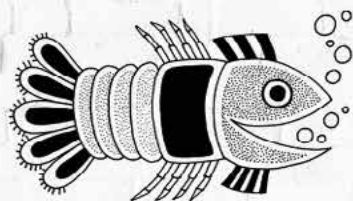

Ani ryba, ani rak

40 idiomů
ve 24 evropských
jazycích

Ondřej Valina
Ilustrovala
Jitka F. M. Holečková

Francouzsky:
mi-figue
mi-raisin
(napůl fig,
napůl hrozen)

Německy:
weder Fisch
noch Fleisch
(ani ryba,
ani maso)

Anglicky:
neither fish
nor fowl
(ani ryba,
ani drůbež)

FRAGMENT

Ani ryba, ani rak

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.fragment.cz
www.albatrosmedia.cz

FRAGMENT

Ondřej Valina
Ani ryba, ani rak
Copyright © Albatros Media a. s., 2018

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

Ani ryba, ani rak

40 idiomů
ve 24 evropských
jazycích

Ondřej Valina

Ilustrovala

Jitka F. M. Holečková

FRAGMENT

Text © Ondřej Valina, 2018

Illustrations © Jitka F. M. Holečková, 2018

Cover photos © Rawpixel / Shutterstock.com

ISBN e-knihy 978-80-253-3954-1 (1. zveřejnění, 2018)

ISBN tištěné verze 978-80-253-3886-5 (1. zveřejnění, 2018)

*Velice děkujeme za velkou pomoc
při tvorbě této sbírky idiomů těmto lidem:*

*Zlatko Mitev, Ivanov Tsveteli, Jakob Jakov, Magda Sučková,
Mette Weise, Mike Busch, Jeroen van de Peppel, Karin Kasemier,
Linda Pyssa, Suvi Eriksson, Laurent Besse, Jerome Marchand,
Lenka Drugová, Tatiana Halidou, Rita Kindlerová, Laszlo Kocsis,
Laszlo Ersek, Ingúna Camrdová, Sarma Gintere, Ivan Jariga,
Jose Manuel Goncalves, Sabina Tavares, Joanna Ikierska,
Sabina Ciucu, Claudiu Gavrilă, Radek Novák, Helena Somerville,
Sophie Helsing, Jana Besehanicová, Petr Pechar,
Caoilfhionn Nic Pháidín*

Předmluva

Slyšeli jste někdy spojení *hodit flintu do žita*? Určitě ano. Jde o idiom – ustálené slovní spojení, které má obrazný charakter, kdy význam jednotlivých slov nevyovídá nic (anebo jen velmi málo) o významu idiomu jako celku. Pokud tedy řekneme, že Petr koupil zajíce v pytli, můžeme popisovat reálnou situaci, kdy Petr skutečně koupil zajíce v látkovém obalu, anebo (a to pravděpodobněji) jde o idiom *koupit zajíce v pytli*. Petr prostě koupil něco, co si předtím pořádně neprohlédl a nechal se obchodníkem napálit.

Další zajímavou vlastností idiomů je ustálenost. Není možné jednotlivá slova, ze kterých se idiom skládá, příliš obměňovat, např. měnit množné číslo za jednotné a naopak (*nachytat někoho na švestkách/na švestce*), měnit rod (*být sukničkář/sukničkářka*) nebo zaměňovat jednotlivá slova za jiná (*rozumět něčemu jako koza petrželi/ovce tymiánu*). Takové změny ztěžují porozumění idiomu, a i když mohou být prostředkem ozvláštnění a jazykové kreativity např. v umělecké literatuře nebo reklamě, v běžném jazyce často cítíme při nedodržení ustálené formy jisté skřípání.

Do třetice, každý jazyk má svou vlastní zásobu idiomů. V mnoha jazycích se idiomy mohou částečně překrývat, ale existuje vždy velké množství idiomů typických právě pro daný jazyk, které nemají žádný (či jen velmi vzdálený) srovnatelný idiom v jiných jazycích. To je dáno tím, že idiomy mají často vztah k národní kultuře, historii a realitě. Existuje rovněž celá řada typicky českých idiomů, např.: *představovat si něco jako Hurvínek válku, to je jako když pesek s kočičkou vařili dort, to je fronta jako na banány, řečnit jako Palacký, ječet jako Viktorka, dělat Zagorku ...* a mnohé další. Někdy se v idiomatických výrazech objevují i slova, jejichž význam je v současném jazyce již zapomenut nebo se ta slova běžně již neužívají: *tvářit se jako kakabus, chodit jako hastroš, být jako zelinka*.

Tyto tři hlavní vlastnosti – tedy jiný význam celku než jeho částí, ustálenost a silně zakotvená jazykově-kulturní příslušnost – dělají z idiomů snad největší výzvu při studiu cizího jazyka. Je potřeba nejen se naučit jednotlivá slova tvořící daný idiom, ale také jeho celkový význam, citové a stylistické zabarvení, a v neposlední řadě i omezení gramatických a slovních změn v jeho struktuře. Zároveň je to ale svým způsobem zábavná a dobrodružná cesta: idiomy bývají velmi barvité, humorné a pomáhají pochopit odlišný jazyk a kulturu.

S nápadem vybrat některé zajímavé idiomy a nalézt k nim co nejbližší srovnatelné idiomy v dalších oficiálních jazycích Evropské unie jsme si na sebe doslova ušili bič. Nejenže idiomatická spojení mají často více variant v daném jazyce – například podle regionálního původu nebo období vzniku –, ale nalezení co nejbližšího nebo dokonce stejného idiomu v jiném jazyce vyžaduje občas přímo sisyfovskou práci. Přesto jsme se pokusili u několika desítek častých a i graficky zajímavých idiomů nalézt co nejbližší ekvivalenty v dalších evropských jazycích. Výsledkem je tato originální humorně-naučná knížka, kterou bychom chtěli čtenáře nejen pobavit, ale také mu umožnit osvojit si některé zajímavé idiomy při studiu cizího jazyka.

Jako žádné dílo, ani toto není dokonalé (ačkoliv jsme se velmi snažili o přesnost dobrou jazykovou korekturou). Za vaše náměty a postřehy budeme velmi vděční a předem za ně děkujeme. S cílem, abychom mohli do budoucna ještě upřesnit, doplnit a vylepšit tuto sbírku idiomů a dalších jazykových perliček.

Ondřej Valina
ondrej.valina@gmail.com

Vysvětlivky

Seznam jazyků Evropské unie a jejich zkratk v této sbírce:

BG – bulharština

CS – čeština

DA – dánština

DE – němčina

EL – řečtina

EN – angličtina

ES – španělština

ET – estonština

FI – finština

FR – francouzština

GA – irština

HR – chorvatština

HU – maďarština

IT – italština

LT – litevština

LV – lotyština

MT – maltština

NL – nizozemština

PL – polština

PT – portugalská

RO – rumunština

SK – slovenština

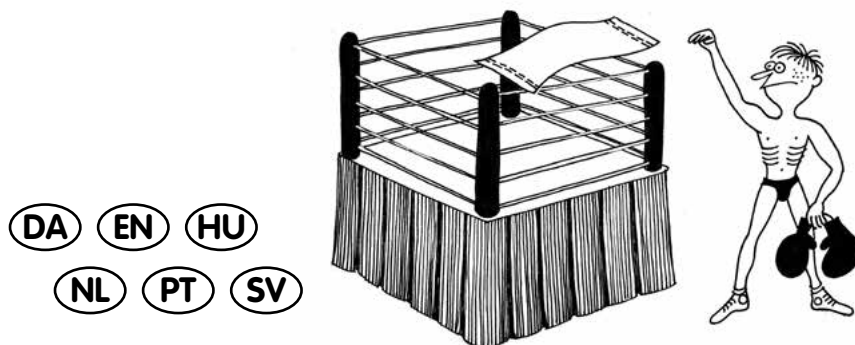
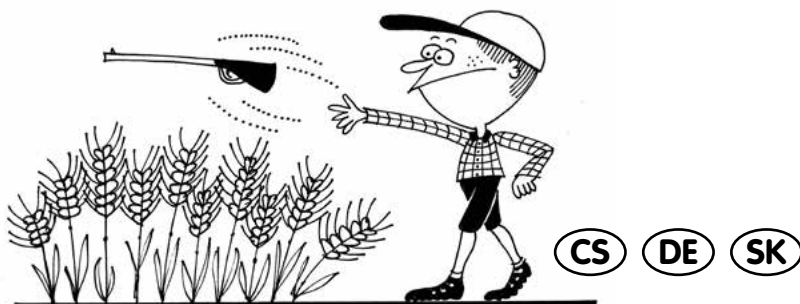
SL – slovinština

SV – švédština

Hodit flintu do žita

vzdát se, přestat se snažit něčeho dosáhnout, rezignovat, kapitulovat

V češtině má tento idiom i jiné alternativy, jako například „složit zbraně“. Anglická verze „hodit ručník (do ringu)“ vznikla z výrazu „hodit houbu (do ringu)“. Houba se používala na očištění tváří bojovníků a její zahození signalizovalo, že se bojovník vzdává a houby již nebude potřeba. Později byla houba nahrazena ručníkem, a v důsledku toho se v některých jazycích proměnil i tento idiom.

- BG** – да вдигнеш белият байрак – *vyvěsit bílý prapor*
- DA** – at kaste håndklædet i ringen – *hodit ručník do ringu*
- DE** – die Flinte ins Korn werfen – *hodit flintu do obilí*
- EL** – παραδίω τα όπλα – *složit zbraně*
- EN** – to throw in the towel – *hodit ručník (do ringu)*
- ES** – echar la soga tras el caldero – *odhodit provaz za vědrem*
- ET** – k äega lööma – *mávnout rukou*
- FI** – heittää hanskat tiskiin – *hodit rukavice na stůl*
- FR** – jeter l'éponge – *hodit houbu (do ringu)*
- GA** – do lámh a chur i bpaca – *zahodit karty z ruky*
- HR** – baciti koplje u trnje – *hodit kopí do trní*
- HU** – bedobja a törülközőt – *hodit ručník (do ringu)*
- IT** – gettare la spugna – *hodit houbu (do ringu)*
- LV** – mest plinti krūmos – *hodit flintu do křoví*
- MT** – taqta' qalbek – *vyříznout si srdce*
- NL** – de handdoek in de ring gooien – *hodit ručník do ringu*
- PL** – złożyć broń – *položit zbraň*
- PT** – jogar a toalha – *hodit ručník*
- RO** – a ridica steag alb – *vyvěsit bílý prapor*
- SK** – hodiť flintu do žita – *hodit flintu do žita*
- SV** – att kasta in handduken – *hodit ručník (do ringu)*

Dostat se z bláta do louže

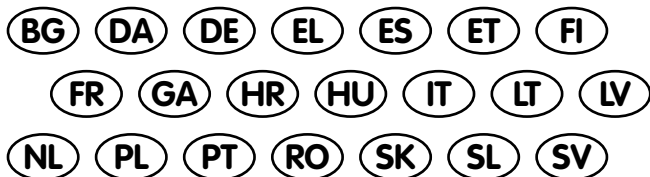
řešení problému, které vede k srovnatelně svízelné situaci

- BG** – от трън та на глог – *z trnu na hloh*
- DA** – at gå fra asken til ilden – *jít z popela do ohně*
- DE** – vom Regen unter die Traufe kommen – *dostat se z deště pod okap*
- EL** – μπρος γκρεμός και πίσω ρέμα – *útes přede mnou, proud vody za mnou*
- EN** – to jump out of the frying pan into the fire – *skočit z pánve do ohně*
- ES** – salir de Guatemala y meterse en Guatepeor –
utéct z Guatemaly a dostat se do Guatepeoru
- ET** – vihma käest räästa alla sattuma – *z deště pod okap*
- FI** – sutta paetessa tuli karhu vastaan – *utéct od vlka k medvědovi*
- FR** – tomber de Charybde en Scylla – *volit mezi Skyllou a Charybdou*
- GA** – ó thigh an deamhain go tigh an diabhair – *z domu démona do domu ďábla*
- HR** – prelijevati iz šupljeg u prazno – *přelévát z dutého do prázdného*
- HU** – cseberből vederbe – *z vědra do kbelíku*
- IT** – dalla padella alla brace – *skočit z pánve do ohně*
- LT** – nuo vilko ant meškos – *utéct od vlka k medvědovi*
- LV** – no vilka bēg uz lāci krīt ābece – *utéct od vlka k medvědovi*
- MT** – tmur minn got-tghagen ghal gon-nhar – *z pánve do ohně*
- NL** – van de regen in de drup komen – *dostat se z deště do kapek*
- PL** – z deszczu pod rynnę – *z deště pod okap*
- PT** – ficar de mal a pior – *dostat se z bláta do louže*
- RO** – a sări din lac în puț – *skočit z rybníka do studně*
- SK** – dostať sa z blata do kaluže – *dostat se z bláta do louže*
- SL** – priti z dežja pod kap – *dostat se z deště pod okap*
- SV** – ur askan i elden – *z popela do ohně*

Hledat jehlu v kupce sena

snažit se najít něco velmi malého nebo někoho ztraceného
v neúměrně větším prostředí, zpravidla bez valné naděje
na úspěch

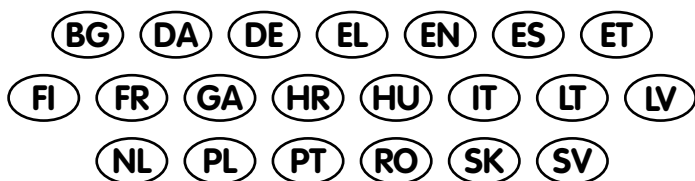

- BG** – да търсиш игла в купа сено – *hledat jehlu v kupce sena*
- DA** – at lede efter en nål i en høstak – *hledat jehlu v kupce sena*
- DE** – eine Stecknadel im Heuhaufen sein – *hledat špendlík v kupce sena*
- EL** – γυρεύω ψύλλους στ' άχυρα – *hledat jehlu v kupce sena*
- EN** – to look for a needle in a haystack – *hledat jehlu v kupce sena*
- ES** – buscar una aguja en un pajar – *hledat jehlu ve stodole*
- ET** – otsima nõela heinakuhjast – *hledat jehlu v kupce sena*
- FI** – etsiä neulaa heinäsuovasta – *hledat jehlu v kupce sena*
- FR** – chercher une aiguille dans une botte de foin – *hledat jehlu v kupce sena*
- GA** – cuardach snáthaide i bpunann tuí – *hledat jehlu v kupce sena*
- HR** – tražiti iglu u plastu sijena – *hledat jehlu v kupce sena*
- HU** – tűt keresni a szénakazalban – *hledat jehlu v kupce sena*
- IT** – cercare l'ago nel pagliaio – *hledat jehlu v kupce sena*
- LT** – ieškoti adatos šieno kupetoje – *hledat jehlu v kupce sena*
- LV** – meklēt adatu siena kaudzē – *hledat jehlu v kupce sena*
- NL** – een speld in een hooiberg zoeken – *hledat špendlík v kupce sena*
- PL** – szukać igły w stogu siana – *hledat jehlu v kupce sena*
- PT** – procurar agulha num palheiro – *hledat jehlu v kupce sena*
- RO** – a căuta un ac în căpița cu fân – *hledat jehlu v kupce sena*
- SK** – hľadať ihlu v kope sena – *hledat jehlu v kupce sena*
- SL** – iskati iglo v kupu sena – *hledat jehlu v kupce sena*
- SV** – att leta efter en nål i en höstack – *hledat jehlu v kupce sena*

Koupit zajíce v pytli

koupit něco naslepo a bez kontroly

Idiom s původem ve středověku vyjadřuje, že dotyčný koupil bez kontroly pytel s masem na trhu. Pytel by ve skutečnosti mohl obsahovat podstatně méně hodnotné druhy masa (kočka, prase, zajíc), než o jaké měl kupující zájem.

- BG** – да купиш котка в торба – *koupit kočku v pytli*
- DA** – at købe katten i sækken – *koupit kočku v pytli*
- DE** – die Katze im Sack kaufen – *koupit kočku v pytli*
- EL** – αγοράζω γουρούνι στο σακί – *koupit prase v pytli*
- EN** – to buy a pig in a poke – *koupit prase v pytli*
- ES** – comprar gato por liebre – *koupit kočku místo zajíce*
- ET** – siga kotis ostma – *koupit prase v pytli*
- FI** – ostaa sika säkissä – *koupit prase v pytli*
- FR** – acheter chat en poche – *koupit kočku v pytli*
- GA** – ceannaigh muc i mála – *koupit prase v pytli*
- HR** – kupiti mačku u vreći – *koupit kočku v pytli*
- HU** – zsákbamacskát venni – *koupit kočku v pytli*
- IT** – comprare a scatola chiusa – *koupit zavřenou krabici*
- LT** – nusipirkti katę maiše – *koupit kočku v pytli*
- LV** – pirkt kaķi maisā – *koupit kočku v pytli*
- NL** – een kat in de zak kopen – *koupit kočku v pytli*
- PL** – kupować kota w worku – *koupit kočku v pytli*
- PT** – comprar gato por lebre – *koupit kočku v pytli*
- RO** – a cumpăra mîța în sac – *koupit kočku v pytli*
- SK** – kupovať mačku vo vreci – *koupit kočku v pytli*
- SV** – köpa grisen i säcken – *koupit prase v pytli*